

Världsaktuellt:

Bevara arternas nytta och egenvärde

Det räcker inte med att **skydda en viss blomma, fågel eller ängsmark**. Det måste till **ett fungerande ekologiskt och socialt system** som gör det. Därför är det högaktuellt med ekosystemtjänster, tvärvetenskaplighet och kommunikation i arbetet med **biologisk mångfald inom EU och FN**. Och Sverige. Av: *Gunnel Bergström*

Människan i historien. Före detta uppsalaforskaren Lars Berg är en av många hängivna miljö-tjänstemän som möts i Bryssel varje månad för att försöka koppla den globala nivån till den lokala. Men han känner sig mest hemma i världen i jordbrukslandskapet.

FOTO: MAGNUS KRISTENSON

Ekosystemtjänster brukar förklaras med ”den nytta vi människor har av de processer som sker i ekosystemet, och som vi ofta tar för givna”.

– En ekosystemansats är ett viktigt alternativ till att göra en insats för en art i taget. När man förvaltar till exempel hela havet som ett ekosystem, ser man sambanden, förklarar *Lars Berg*, departementssekreterare på Miljödepartementet och nationell fokuspunkt för den internationella konventionen om biologisk mångfald.

Han anser att arternas nytta och egenvärde behöver tas i en klump för att frågorna ska vinna engagemang.

– Så är det med kallvattenkorallerna: Människor känner till att de är nyttiga, eftersom forskningen har visat hur mångfald föder mångfald. Men de är också värda att bevara på grund av sin skönhet.

Lars Bergs egen avhandling vid Uppsala universitet handlade om historiska ekologiska processer.

– Bland annat studerade jag hur arter lever vidare i landskapet, men flyttar på sig. Det är sådant vi koncentrerar oss på nu också: att försäkra mångfalden för att på sikt ha reserver som kan komma till nytta.

Själv njuter Lars Berg mycket av Uppsalas gamla jordbrukslandskap med dess betesmarker och vatten.

– Där finns den historiska kopplingen som gör att man känner sig hemma i världen, säger han.

Forskarnas kontakter utåt

Nyligen lade Lars Berg sista handen vid den fjärde nationalrapport som Sverige lämnat till det FN-kontor som ansvarar för konventionen för biologisk mångfald. Även om vi där erkänner att vi inte når EU:s mål om att stoppa förlusten av biologisk mångfald till år 2010, är Lars Berg ändå positiv. Med Linné i ryggen har Sverige mycket att bidra med, inte minst inom forskningen.

I rapporten poängteras särskilt public awareness – om hur forskning ska nå ut till allmänhet och avnämare.

– Sverige är engagerat i att förstärka kontaktytan mellan forskning och politisk utveckling på internationell nivå. Vi vill få in många olika avnämare i arbetet, även från näringslivet, säger han.

Som exempel på sådant samarbete nämner

Lars Berg *Centrum för biologisk mångfald.*

– De gör ett ovärderligt jobb, säger han. De bedriver tvärvetenskaplig forskning och står mittemellan forskarsamhället, allmänhet och myndigheter.

Ett annat föredöme för Lars Berg när det gäller helhetssyn är *Kristianstads vattenrike* med artrika miljöer och lokal samverkan. Vattenriket har av UNESCO klassats som biosfärområde, vilket betyder allt levande på jorden och den miljö de lever i.

– Forskning om våtmarker har spelat en viktig roll i vattenrikets förvaltning. Att planera naturvård genom att dra på människors engagemang illustrerar nya tankar som finns i hela riksdagen, kommenterar Lars Berg.

Internationell panel

De forna öststaterna är mer bortskämda med artrikedom.

– Det vore intressant med mer forskning som kunde belysa och förklara hur de lyckas bevara sin biologiska mångfald, säger Lars Berg som i sitt arbete möter många hängivna miljötjänstemän från EU:s nya medlemsstater.

En stor aktuell internationell studie är *The Economics on Ecosystem and Biodiversity*. Där deltar svenska forskare på initiativ av EU-kommissionen och Tyskland.

Många av dem som jobbar med studien var med redan i FN:s globala hälsostudie *Millennium Ecosystem Assessment*, som för några år se-

dan drog slutsatsen att ungefär 60 procent av de ekosystemtjänster som stöder livet på jorden, som färskvatten, fiske, luft- och vattenregering, samt reglering av regionalt klimat, naturliga risker och sjukdomar, håller på att förstöras eller används på ett ohållbart sätt.

I spåren av dessa studier diskuteras nu en plattform, en vetenskaplig panel, där FN, regeringar och andra kan organisera möten kring aktuella frågor som rör både biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Den kallas *IPBES – Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. Ett dokument som IPBES har författat kallas i korthet för Science Gap Analysis. Detta gap existerar mellan forskning och beslutsfattan- ▶

Kristianstads vattenrike

INTE BARA LARS BERG TYCKER att Kristianstads vattenrike är ett intressant föredöme när det gäller helhetssyn i naturvården. UNESCO klassade vattenriket som Sveriges första biosfärområde år 2005. Det innebär att området fyller de tre funktionerna bevara, utveckla och stödja.

Kristianstads vattenrike omfattar ungefär 100 000 hektar och täcker en stor del av Kristianstads kommun, framförallt Helgeåns våtmarker. Även delar av Linderödsåsen och Nävlingeåsen ingår, liksom de kustnära delarna av Hanöbukten. Området är till stora delar ett kulturlandskap, där ett levande lantbruk är en förutsättning för många av de höga värdena i de artrika miljöerna. Strandängarna är resultatet av böndernas månghundraåriga bruk av markerna.

Forskare inom natur- och samhällsvetenskap studerar vattenriket för att förstå vilka nyttigheter som produceras där, och vilken typ av skötsel som krävs för att våtmarksområdet ska klara av förändring och störningar i framtiden.

Navet för den lokala samverkan är Biosfärkontoret som hör till Kristianstads kommun. Engagerade i samarbetet är tjänstemän, politiker på alla nivåer, organisationer, företag, markägare, arrendatorer och forskare. www.vattenriket.kristianstad.se

Mångfald möter mångfald. Ungefär 20 besöksplatser finns det på myrar, i sumpskogar och kustlaguner i Kristianstads vattenrike. De artrika miljöerna hyser runt 40 fiskarter och 260 fågelarter (inklusive stork!).

FOTO: SVEN-ERIK MAGNUSSON, BIOSFÄRKONTORET, KRISTIANSTADS VATTENRIKE

Forskarutbyte med öst

SAMARBETE MED FORSKARE inom EU innebär förstås samarbete med forskare i det forna Östeuropa, såväl med EU-medlemmar som med Ryssland. *Leif Norrgren*, professor vid Sveriges Lantbruksuniversitet, vet mycket om forskarutbyte österut. Vi möts i Gusev i det ryska Kaliningrads län, på ett nästan färdigt reningsverk. Ett gott exempel på samarbete med EU, tycker Leif Norrgren:

– De har fått EU-stöd för import av modern reningsteknik. Nu visar ryssarna ett nytt förhållningsätt både till samhällets behov och till våra gemensamma behov av att förbättra Östersjöns miljö.

Frisk fisk?

I den svenska delegation som besöker reningsverket finns forskare, praktiker och tjänstemän. De hoppas kunna ge stöd i framtiden, bland annat genom Sidas östersjöenhet. Floden som tar emot Gusevs avlopp heter – faktiskt! – Pissa. Den är ett biflöde till Pregolja, som i sin tur mynnar i Östersjön. Leif Norrgren har uttryckt en speciell önskan: att man ska testfiska i floden både innan reningsverket startar och efter att det har fungerat en tid.

– Då kan man gå igenom vilka arter som finns, studera deras hälsa och hur de återkoloniserar, förklarar han och tillägger:

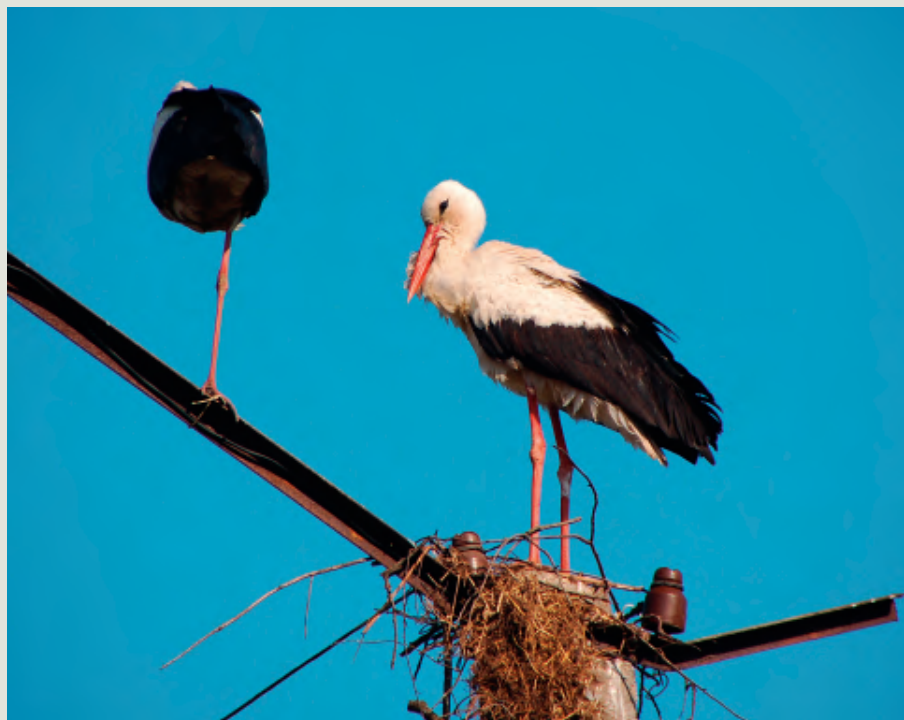
– Det är också viktigt med genetisk mångfald. Ju sämre genetisk bas vi får hos den vilda populationen, desto sämre möjligheter har den att vara frisk.

Systematik versus ekosystem

Samarbetet mellan västerländska och österländska forskare ökar. Det har bägge sidor nytta av, ser Leif Norrgren, som samarbetar med ett vattenforskningsinstitut som studerar allt från hydrologi och fiskhälsa:

– De är bra på discipliner som inte kräver sofistikerad apparatur.

Ryssland har i högre grad än de baltiska EU-länderna fortsatt att arbeta med klassiska discipliner som till exempel taxonomi, där

Storkarnas tid. Mellan Gusev och Kaliningrad sitter storkar i var och varannan stolpe. – Den biologiska mångfalden i öst är välkänd, säger SLU-professorn Leif Norrgren och förklarar att det beror på att våtmarkerna inte har dikats ut på samma sätt som hos oss.

FOTO: JAKOB GRANIT/SIWI

man beskriver olika arter.

– Förut hade vi även i Sverige professurer i sådana ämnen, men nu har vi en annan inriktning. I Ryssland har de bibehållit systematiken, säger Leif Norrgren.

Baltikum har kommit lite närmare oss när det gäller tvärvetenskap, helhetssyn och ekosystem.

– Inom ekologi måste man kunna alla pusselbitar, poängterar Leif Norrgren. Det räcker inte med en eller ett par för att förstå hoten mot ekosystemens hälsa.

Utbildningsbas

Allt fler talar engelska i Östeuropa, och det

finns många nätverk och projekt om vatten-, jordbruks- och landskapsutvecklingsfrågor. En viktig faktor är att utveckla undervisningspaket för grund- och forskarutbildning i de olika länderna i Östersjöns avrinningsområde. Här ser Leif Norrgren en bra modell i *Baltic University Programme*, som har sin bas vid Uppsala universitet och som ordnar videokonferenser och annan gemensam undervisning för universitet och högskolor i vår region.

– En sådan gemensam utbildningsbas behövs för den framtida forskningen, tycker Leif Norrgren.

► de. Som broar över klyftan behövs bland annat oberoende, trovärdig, vetenskaplig expertis samt förbättrad kommunikation.

– Det är en väldigt lovande ansats att samla tillgänglig kunskap och ge råd åt beslutsfattare, kommenterar Lars Berg.

EU-MÖTEN OM BIOLOGISK MÅNGFALD

FAKTA Under Sveriges ordförandeskap kommer regeringen att verka för att EU ska lyfta fram ekosystemens centrala roll för människans välbefinnande. Regeringen vill också lyfta fram de allvarliga konsekvenserna av förlorad biologisk mångfald. Bland de konferenser och möten som hålls under ordförandeskapet, handlar några speciellt om biologisk mångfald:

Den 7–9 september hålls ett möte i

Strömstad på hög nivå som heter *Visions for Biological Diversity beyond 2010 – People Ecosystem Services and the Climate Crisis*.

Den 21–23 september hålls en konferens i Lund om hur vatten på land ger liv till havet: *Inland Water Brings Life into the Sea*.

Den 29 september – 1 oktober möts i Visby forskare och tjänstemän inom nätverket *European Platform for Biodiversity Research Strategy*.